

ПРИНЦИП ІНКЛЮЗИВНОСТІ У СУЧАСНИХ КОНЦЕПЦІЯХ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

© 2018 ЦАПКО-ПІДДУБНА О. І.

УДК 338.2
JEL Classification: F 43

Цапко-Піддубна О. І.

Принцип інклюзивності у сучасних концепціях економічного зростання

У науковій літературі та у творенні політики розвитку інклюзивне економічне зростання вважають основою стійкого соціально-економічного розвитку країни, адже у зазначеній концепції економічного зростання увагу зміщено з темпів зростання ВВП на користь розподілу багатства між населенням, його економічних можливостей. Зважаючи на наукову актуальність теми та практичну необхідність переходу країн до сталого соціально-економічного розвитку, у статті розглянуто еволюцію наукової думки щодо питання взаємодії таких економічних категорій, як зростання, бідність і нерівність; систематизовано та виокремлено ключові аспекти, які формують суть концепції інклюзивного зростання; виокремлено певні особливості, що диференціюють її від інших сучасних концепцій економічного зростання (зокрема, сталого зростання та пробідного зростання); запропоновано напрями стимулювання інклюзивного економічного зростання. Визначено, що економічне зростання є інклюзивним, якщо зосереджене на широко розповсюдженому підвищенні добробуту населення та розширенні його економічних можливостей. За інклюзивного зростання підвищення добробуту усіх верств населення досягається за рахунок стимулювання повної та продуктивної зайнятості, коли кожен член суспільства долучений як до процесу творення ВВП (відповідно до принципу рівності економічних можливостей), так і до справедливого розподілу результатів економічної діяльності. З метою промоції стійкого інклюзивного зростання державну економічну політику необхідно спрямовувати на зменшення економічної нерівності, використовуючи для цього інструменти соціальної, фінансової, монетарної політики та політики на ринку праці.

Ключові слова: інклюзивне зростання, нерівність, бідність, рівність можливостей, продуктивна зайнятість.

Рис.: 2. Табл.: 1. Бібл.: 20.

Цапко-Піддубна Ольга Іванівна – кандидат економічних наук, доцент, кафедра міжнародного економічного аналізу та фінансів, Львівський національний університет ім. І. Франка (вул. Університетська, 1, Львів, 79000, Україна)

E-mail: olya_tsapko@yahoo.co.uk

УДК 338.2
JEL Classification: F 43UDC 338.2
JEL Classification: F 43

Цапко-Піддубна О. І. Принцип інклюзивності в сучасних концепціях економічного зростання

Tsapko-Piddubna O. I. The Principle of Inclusion in Modern Concepts of Economic Growth

В научной литературе и при создании политики развития инклюзивный экономический рост считают основой устойчивого социально-экономического развития страны, ведь в данной концепции экономического роста внимание смещено с темпов роста ВВП в пользу распределения богатства между населением, а также его экономических возможностей. Учитывая научную актуальность темы и практическую необходимость перехода стран к устойчивому социально-экономическому развитию, в статье рассмотрена эволюция научной мысли во взаимодействии таких экономических категорий, как рост, бедность и неравенство; систематизированы и выделены ключевые аспекты, формирующие суть концепции инклюзивного роста; выделены особенности, дифференцирующие ее от других современных концепций экономического роста (в частности, устойчивого роста и пробедного роста); предложены направления стимулирования инклюзивного экономического роста. Определено, что экономический рост является инклюзивным, если сосредоточен на широко распространенном повышении благосостояния населения и расширении его экономических возможностей. При инклюзивном росте повышение благосостояния всех слоев населения достигается за счет стимулирования полной и продуктивной занятости, когда каждый член общества приобщен как к процессу создания ВВП (в соответствии с принципом равенства экономических возможностей), так и к справедливому распределению результатов экономической деятельности. С целью продвижения устойчивого инклюзивного роста государственную экономическую политику необходимо направлять на уменьшение экономического неравенства, используя для этого инструменты социальной, фискальной, монетарной политики и политики на рынке труда.

Ключевые слова: инклюзивный рост, неравенство, бедность, равенство возможностей, продуктивная занятость

In the scientific literature and in creating development policies, inclusive economic growth is considered the basis for sustainable social and economic development of a country, since in this concept of economic growth the attention is shifted from the GDP growth rate to the distribution of wealth among the people as well as their economic opportunities. Given the scientific relevance of the topic and the practical need for the transition of countries to sustainable social and economic development, the article considers the evolution of scientific thought in the interaction of such economic categories as growth, poverty, and inequality; systematizes and highlights the key aspects that form the essence of the concept of inclusive growth; identifies the features that differentiate it from other modern concepts of economic growth (in particular, sustainable growth and ending poverty); suggests the ways to promote inclusive economic growth. It is determined that economic growth is inclusive if it focuses on the widespread improvement in the welfare of the people and the expansion of their economic opportunities. With inclusive growth, an increase in the welfare of all segments of the population is achieved by stimulating full and productive employment, when each member of the society is involved both in the process of creating GDP (in accordance with the principle of equality of economic opportunities) and in fair distribution of economic results. In order to promote sustainable inclusive growth, government economic policies should be directed at reducing economic inequality, using the tools of social, fiscal, monetary, and labor market policies.

Keywords: inclusive growth, inequality, poverty, equality of opportunity, productive employment.

Fig.: 2. Tbl.: 1. Bibl.: 20.

Tsapko-Piddubna Olga I. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Department of International Economic Analysis and Finance, Ivan Franko National University of Lviv (1 Universytetska Str., Lviv, 79000, Ukraine)

E-mail: olya_tsapko@yahoo.co.uk

Рис.: 2. Табл.: 1. Библ.: 20.

Цапко-Поддубная Ольга Ивановна – кандидат экономических наук, доцент, кафедра международного экономического анализа и финансов, Львовский национальный университет имени И. Франко (ул. Университетская, 1, Львов, 79000, Украина)

E-mail: olya_tsapko@yahoo.co.uk

Постановка проблеми. В умовах економічної, фінансової та соціальної нестабільності впродовж останніх десятиліть існує розуміння того, що для ефективного та збалансованого розвитку країни лише економічного зростання недостатньо. Провідні науковці та практики розвивають нові моделі соціально-економічного розвитку, в межах яких важливими для вирішення є такі виклики сучасності, як зростання рівня бідності, нерівності у доходах і можливостях населення. Отже, у результаті переосмислення концептуальних підходів щодо проблем економічного розвитку та в умовах трансформації індустріального суспільства в інтелектуальне виникають нові концепції економічного зростання, чільне місце серед яких належить концепції інклюзивного зростання (inclusive growth).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження взаємодії питань економічного зростання, рівня бідності, нерівності у доходах і можливостях різних верств населення знайшли відображення та набули подальшого розвитку у працях нобелівських лауреатів М. Спенса та Дж. Е. Стіглітца, а також у наукових працях А. Берга, Е. Іанчовічіна, Н. Каквані, С. Класен, П. Лунгані, Дж. Острі, Е. Перніа та ін. Чільне місце ця проблематика посідає у наукових доробках Всесвітнього економічного форуму, Міжнародного валютного фонду, Світового банку та Африканського банку розвитку.

Узагальнюючи результати досліджень перелічених вище вчених, можна зробити висновок, що саме інклюзивне економічне зростання є основою сталого соціально-економічного розвитку країни. Вчені зміщують увагу з темпів зростання ВВП на користь розподілу багатства між населенням, зазначаючи, що економіка максимальної продуктивної зайнятості та подолання нерівності (доходів і можливостей) сприятимуть тривалому економічному зростанню країни.

Мета статті. Незважаючи на значну кількість теоретичних і практичних досліджень концепції інклюзивного зростання, необхідно систематизувати та виокремити ключові аспекти, які формують її суть, виокремити певні особливості, що диференціюють її від інших сучасних концепцій економічного зростання, а також визначити напрями стимулювання інклюзивного генерування економічного зростання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Традиційно науковці відокремлено аналізували такі економічні категорії, як зростання, бідність і нерівність. Проте завдяки еволюції наукових доробків девелопменталістів – науковців, які займалися проблемами економічного розвитку, з'являються нові концепції: у них зазначені категорії розглядають у взаємодії.

Наприклад, у 50–60-ті роки ХХ ст. переважали наукові та соціально-політичні концепції, згідно з якими процес розвитку країни уявляли як сукупність послідовних стадій економічного зростання. Прихильниками такого підходу

були Ф. Ліст [1] та В. Ростов [2]. На їхню думку, економіки країн світу мали б слідувати єдиним шляхом розвитку в напрямі підвищення рівня середніх доходів та індустріалізації – своєрідний неминучий, постійний, автоматичний прогрес і зростання. На цьому етапі науковці акцентували увагу на кількісних критеріях економічного розвитку, що асоціюються з високими темпами зростання економіки. Тобто економічне зростання, спричинене швидкою індустріалізацією, було самоціллю, і його вважали необхідною умовою для підвищення добробуту населення.

На думку С. Кузнеця [3], на перших стадіях розвитку економічне зростання породжує та експлуатує нерівність, а коли дохід на душу населення зростає до певного рівня – настає точка поворотності, після якої нерівність знижується. Зниження економічної нерівності та бідності науковець розглядає як очікуваний наслідок процесу економічного зростання.

Прихильники ідеології вільного ринку наголошували на появі з часом ефекту просочування благ згори донизу. Зокрема, багатства створені через збільшення виробництва, розподілятимуться у суспільстві та зменшуватимуть прірву між багатими та бідними. Проте, як засвідчує досвід розвитку країн світу, неминучий автоматичний прогрес, який передбачає збільшення реальних доходів усіх верств населення у довготерміновій перспективі, є лише припущенням і не відповідає дійсності.

Відповідно до досліджень А. Берга та Дж. Острі, таке твердження справедливе лише для небагатих розвинутих країн. Здебільшого у країнах світу спостерігаємо зростання, яке супроводжується поглибленням нерівності та зубожінням населення [4].

Розуміння того, що економічне зростання не обов'язково сприяє підвищенню добробуту бідних верств населення та зменшенню нерівності, а інколи поглиблює ці процеси, дало поштовх до формування альтернативних концепцій економічного зростання, які б враховували ці виклики.

Однією з них є концепція сталого зростання (sustainable growth) – зростання, яке можливе лише за умови задоволення потреби сучасного суспільства, не ставлячи під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти свої потреби. У цю концепцію інтегрований принцип інклюзивності. Як зазначає А. Р. Ромеіро, сталим економічне зростання є лише за умови поєднання економічної ефективності, екологічної збалансованості та соціальної інклюзивності [5]. Своєю чергою, соціальна інклюзивність орієнтована на людину і спрямована на збереження стабільності соціальних систем, що, в тому числі, передбачає справедливий розподіл благ і доступ до них.

Інклюзивне зростання як самостійна концепція зосереджена навколо взаємодії зазначених вище економічних категорій – економічного зростання, бідності, нерівності доходів і можливостей. Ця концепція є центральною у на-

уковій літературі розвитку та у творенні політики розвитку багатьох країн світу протягом останніх десятиліть. Відповідно до напрацювань Світового економічного форуму інклюзивне зростання слід розглядати як стратегію підвищення синергії між зростанням національної економіки та широко розповсюдженим прогресом у стандартах життя [6].

Концепція інклюзивного зростання частково перегукується з концепцією пробідного зростання (pro-poor growth) – зростання, яке спрямоване на підвищення рівня життя бідних верств населення. Науковці вирізняють абсолютне (absolute) та відносне (relative) пробідне зростання. Диференціація цих видів пробідного зростання ґрунтується на відмінностях у рівнях зростання доходів бідного населення. Наприклад, за абсолютного – зростання економіки супроводжується абсолютним зростанням доходів бідних верств населення [7; 8]. За відносного – доходи бідних верств населення зростають вищими темпами, ніж доходи решти населення, що супроводжується зниженням економічної нерівності у суспільстві [9].

Концепція інклюзивного економічного зростання інкорпорує певні аспекти концепції абсолютного пробідного зростання. Зокрема, те, що усі верстви суспільства певною мірою отримують переваги від економічного зростання.

Зазначимо, що ці дві концепції співіснують, однак між ними важко провести лінію розмежування щодо кола питань їхньої спеціалізації. Прийнято вважати, що концепція інклюзивного зростання є ширшою, оскільки враховує участь у економічній діяльності та отримання винагороди від її результатів, тоді як концепція пробідного зростання зосереджена лише довкола питань економічної винагороди. Крім того, диференціацію концепцій можна здійснювати на основі груп, які отримують вигоди від економічного зростання [10]. Зокрема, за пробідного зростання фокус-групою є бідні верстви населення, а за інклюзивного – усе суспільство, в тому числі бідні, представники середнього класу та багаті. Продовжуючи диференціацію цих двох концепцій, зазначимо, що за пробідного зростання підвищення добробуту бідних верств населення може бути результатом прямого перерозподілу доходів, а за інклюзивного – результатом підвищення рівня продуктивності праці та зростання зайнятості [11].

Цікавим є той факт, що поява концепції інклюзивного зростання завдячує розвитку саме концепції пробідного зростання. Розвиваючи концепцію пробідного зростання, Каквані та Перніа [12] були першими, хто зазначив важливість отримання винагороди від економічної діяльності та необхідності розширення можливостей брати активну у ній участь.

Африканський банк розвитку визначає інклюзивне зростання як економічне зростання, яке сприяє ширшому доступу до соціально-економічних можливостей для більшої кількості людей, регіонів чи країн, при цьому захищаючи вразливих, та реалізовується в умовах чесності, рівності правосуддя та політичного плюралізму [13]. Банк також зосереджує увагу навколо темпів і шляхів зростання, зазначаючи, що довготермінове, стійке та з високими темпами економічне зростання є необхідним для зменшення рівня бідності, а зростаюча продуктивна зайнятість – для одночасного зниження економічної нерівності.

Із запропонованого визначення розуміємо, що імплементація концепції інклюзивного зростання на глобаль-

ному рівні позитивно впливатиме як на розподіл доходу між різними соціально-економічними групами суспільства, так і між країнами й окремими регіонами. Ключовим є принцип рівності можливостей (equality of opportunity), що передбачає необхідність розширення доступу усіх верств населення до процесу творення економічного зростання (тобто рівність у доступі до ринків і ресурсів та в умовах неупереджено та законодавчо регульованого бізнес-середовища), а не лише до перерозподілу результатів економічної діяльності. Дотримання цього принципу забезпечуватиме рівність можливостей для розвитку та реалізації людського потенціалу, незалежно від соціально-економічних умов, статі, місця проживання та етнічних коренів, шляхом збільшення витрат на освіту, охорону здоров'я та розвиток інфраструктури.

Продуктивна зайнятість – один із важливих аспектів, який формує концепцію інклюзивного зростання – може слугувати драйвером економічного зростання та є необхідною умовою для зниження економічної нерівності. Зокрема, формування продуктивної зайнятості за рахунок переміщення робочої сили з низькопродуктивних видів діяльності чи незайнятих у продуктивніші сфери сприятиме зазначеним процесам. А це передбачає підвищення кваліфікації та перекваліфікації працівників, оскільки в межах концепції інклюзивного зростання кожен суб'єкт економіки є цінним та унікальним для суспільства і має забезпечене державою право для задоволення своїх потреб.

У праці нобелівського лауреата М. Спенса «Звіт про зростання економіки: стратегії для сталого зростання та інклюзивного розвитку» зазначено, що: «...із розвитком економіки важливу роль відіграє активне, прагматичне державне управління...» [14]. На думку іншого нобелівського лауреата – Дж. Стігліца – процес зростання та розвитку є результатом правильної цілеспрямованої політики держави. Розвиваючи цю думку, Дж. Стігліц зазначає, що необхідні дієві інституції та закони для того, щоб ринки діяли за принципом конкуренції та для блага усіх [15]. Отже, беручи до уваги досвід розвинутих країн і країн, що розвиваються, не варто очікувати, що автоматично зі зростанням економіки відбудеться спад рівня бідності та економічної нерівності. Цього можна досягти лише за умови взаємодії ринкових сил та активної цілеспрямованої державної політики.

Корисною для стимулювання інклюзивного зростання буде державна політика, яка поєднуватиме й узгоджуватиме економічне зростання країни із забезпеченням рівності економічних можливостей та доходів її населення.

Проявом зазначеної вище політики є орієнтація на зростання зайнятості, оскільки праця – це те, що надає відчуття гідності та взаємодії зі суспільством, а також сприяє спаду економічної нерівності. Одразу згадаємо чинники, що розвивають і посилюють економічну нерівність. Відповідно до досліджень Міжнародного валютного фонду [16] такими чинниками є: посилення глобалізаційних процесів, стрімкий розвиток та поширення новітніх технологій, активізація міжнародної торгівлі. Це глобальні тренди світового розвитку, які важко ефективно коригувати на рівні окремої держави. Проте існує низка економічних політик, коригування яких є необхідним і можливим з метою запобігання розвитку економічної нерівності. Це, зокрема, політика, спрямована на зменшення дефіциту бюджету, полі-

тика на усунення бар'єрів щодо вільного руху капіталу та політика на ринку праці.

Реалізація політики фіскальної консолідації посилює економічну нерівність і знижує частку робочої сили у національному доході [17]. Для уникнення цього негативно впливу слід переносити акцент з перерозподілу доходів на розширення можливостей населення брати участь в економічній діяльності. Зокрема, необхідно враховувати принцип рівності можливостей та стимулювати участь у продуктивній зайнятості, що сукупно сприятиме уникненню в майбутньому значної нерівності на ринку доходів. Проте використання інструментарію фіскальної політики для зменшення нерівності у доходах населення за рахунок помірного перерозподілу (прогресивного оподаткування, грошових виплат малозабезпеченим сім'ям та ін.) є також ефективним та не стримує економічного зростання [18].

Лібералізація рахунку капіталу в умовах нерозвинутих внутрішніх фінансових ринків також спричиняє зростання нерівності та знижує частку робочої сили у національному доході, оскільки іноземний капітал здебільшого підтримує великий бізнес, а отже, заможних людей [19]. Таким чином, важливими на рівні держави є розвиток та регулювання фінансового сектора економіки, стимулювання (фінансове та фіскальне) розвитку та підтримка малого і середнього бізнесу.

Негативний вплив політики на ринку праці на поглиблення економічної нерівності проявляється у послабленні ролі профспілок та, відповідно, зниженні впливу більшості працівників на прийняття рішень, у тім числі щодо оплати праці, компенсацій чи премій. Очевидною є необхідність посилення ролі профспілкових організацій, оскільки незалежні й авторитетні профспілки є силою, яка покликає відстоювати інтереси більшості працівників, а не інтереси корпорацій чи окремих топ-менеджерів. Об'єднання таких профспілок – впливовий учасник прийняття рішень державного значення. На противагу, неавторитетні об'єднання профспілок порушують політичний та економічний баланс держави.

Отже, формуючи національну стратегію інклюзивного економічного зростання, слід враховувати низку основних принципів. Зокрема, інклюзивне зростання економіки передбачає:

- реалізацію за принципом рівності економічних можливостей – рівності у доступі до ринків і ресурсів та в умовах неупереджено та законодавчо регульованого бізнес-середовища;
- зосередження на продуктивній зайнятості;
- взаємодію ринкових сил та урядової цілеспрямованої політики (соціальної, фіскальної, монетарної; політики на ринку праці та ін.);
- довготермінову перспективу.

Необхідно визначити, економічне зростання яких країн можна вважати інклюзивним, і які показники для цього будуть корисними.

Індекс інклюзивного розвитку (ІІР; *англ.* Inclusive Development Index), розроблений та представлений у доповіді Світового економічного форуму [20] як альтернатива показнику ВВП, є ефективним кількісним виміром процесів, що характеризують інклюзивність економічного зростання. Цей індекс є агрегованим показником, який сформовано на основі трьох груп показників. Зокрема, перша група показників описує економічне зростання та розвиток

країни (ВВП на душу населення, продуктивність праці, тривалість життя та зайнятість), друга група – інклюзивність і нерівність (GINI-розподіл чистого доходу, GINI-розподіл багатства, рівень бідності та середній дохід), а третя група – рівність можливостей між поколіннями та сталість (скориговані чисті заощадження, викиди CO₂ / ВВП, державний борг і коефіцієнт демографічного навантаження). Завершальна група показників є важливою, оскільки розрахована для моніторингу не лише наявних проблем економічного розвитку та нерівності у суспільстві, а й для виявлення можливих негативних тенденцій у майбутньому та для запобігання зростанню нерівності між поколіннями.

Відповідно до значень ІІР найбільш інклюзивними країнами 2018 р. є: Норвегія (6,08), Ісландія (6,07), Люксембург (6,07), Швейцарія (6,05), Данія (5,81), Швеція (5,76), Нідерланди (5,61), Ірландія (5,44), Австралія (5,36), та Австрія (5,35), що відображено на рис. 1.

Для більшості розвинутих країн позиції у рейтингах за ІІР та ВВП на душу населення збігаються, або відмінності є незначними. Проте для певних країн ця різниця є значною. До прикладу, Ісландія та Чехія у рейтингу ІІР займають відповідно, 2-гу та 15-ту позицію у світі, тоді як за ВВП на душу населення – 12-ту та 28-му. Такі відмінності відображують позитивну тенденцію розвитку країн, оскільки кращі позиції за ІІР засвідчують їхній соціально збалансований економічний розвиток, який сприятиме стійкому зростанню у майбутньому. За протилежної ситуації, коли країна займає значно вищі позиції у рейтингу за ВВП на душу населення, ніж за ІІР, існує потенціал і необхідність до генерування більш інклюзивного економічного зростання. Ця рекомендація буде актуальною для США та Японії – країн, які, відповідно, займають 9-ту та 14-ту позицію у світі за ВВП на душу населення та лише 23-тю та 24-ту – за ІІР [20].

Серед країн, що розвиваються, лідерами за інклюзивністю зростання є: Литва (4,86), Угорщина (4,74), Азербайджан (4,69), Латвія (4,67), Польща (4,61), Панама (4,54), Хорватія (4,48), Уругвай (4,46), Чилі (4,44) та Румунія (4,43) [20]. Водночас серед країн, що розвиваються, є ті, котрі демонструють кращі результати щодо акумулювання саме інклюзивного зростання, ніж розвинуті країни. Загалом для 43 країн, що розвиваються, значення ІІР перевищує 3,70 – найнижчий показник серед розвинутих країн, який належить Греції.

Щодо України, то вона посіла 43-тє місце із 77 країн світу, що розвиваються, за ВВП на душу населення та 49-те – за ІІР.

Отже, беручи до уваги вищенаведену статистику, Ісландія, яка займає 12-ту позицію у рейтингу ВВП на душу населення (на три позиції нижче, ніж США), водночас є другою країною у світі за ІІР. Виникає питання, що формує інклюзивність економічного зростання цієї країни? Які чинники перешкоджають генеруванню інклюзивного зростання у США? В якому напрямі необхідно рухатись Україні, у якій показник ІІР у 1,8 разу нижчий, ніж у Норвегії – країни-лідера за ІІР, та в 1,4 разу – ніж у середньому для Польщі та Угорщини – колишніх постсоціалістичних країнах, які, як і Україна, здійснювали перехід до ринкових умов господарювання? Для кращого розуміння досліджуваних процесів здійснимо порівняльний аналіз показників, які формують ІІР для Норвегії, Ісландії, США, Польщі, Угорщини та України (рис. 2).

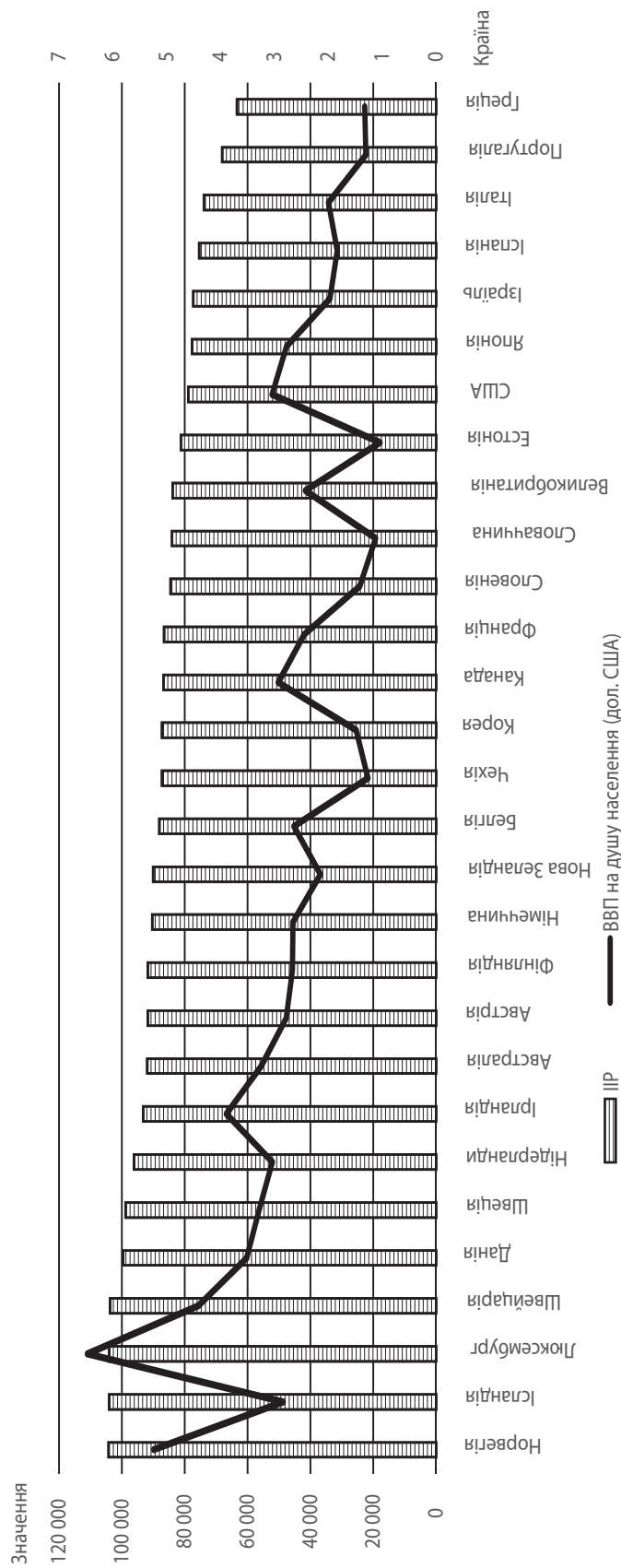

Рис. 1. ІПР та ВВП на душу населення для розвинутих країн, 2018 р. [20]

Таким чином, висока інклюзивність економічного зростання Ісландії обумовлена позитивними значеннями усіх показників (див. рис. 2). Окремо варто наголосити на значних досягненнях цієї країни у рівності розподілу доходів і володіння економічними активами, адже показники GINI-розподіл чистого доходу (24,4) та GINI-розподілу багатства (46,7) є доволі низькими¹.

У США ситуація протилежна. Обидва показники набувають значно вищих значень (37,8 та 85,9 відповідно) й описують ситуацію зростаючої економічної нерівності у цій країні. Окрім цього, відносно низька інклюзивність економічного зростання США (23-тє місце у світі), незважаючи на високі показники ВВП на душу населення (9-тє місце у світі) та продуктивності праці (4-тє місце у світі), зумовлена високим рівнем бідності², низьким рівнем заощаджень³ та значним державним боргом.

Для України спостерігаємо низьку результативність усіх трьох груп показників ІПР, що відображено у таблиці. Окрім цього, існує негативна тенденція до значного розриву у значеннях багатьох показників для України та інших досліджуваних країн. До прикладу, в Україні ВВП на душу населення у 23 рази нижчий, ніж середнє значення цього показника для Норвегії та Ісландії, та у 5 разів нижчий, ніж для Польщі та Угорщини. При цьому в Україні викиди CO₂, скориговані на ВВП, вищі за середнє значення для Норвегії та Ісландії у 18 разів, а для Польщі та Угорщини – у 5 разів. Схожі негативні тенденції значного розриву зберігаються для показників продуктивності праці, скоригованих чистих заощаджень та середнього доходу.

Окрім того, варто звернути увагу на високу нерівність розподілу багатства в країні, оскільки показник GINI-розподілу багатства рівний 90. Отже, в Україні володіння економічними активами є вкрай нерівномірним, що сьогодні стримує і в довготерміновій перспективі віддалятиме національну економіку від стійкого економічного зростання.

Висновки. Для збалансованого та сталого розвитку країни лише економічного зростання недостатньо, оскільки це автоматично не забезпечує зростання добробуту усіх верств населення, а отже, не сприятиме зниженню рівня бідності та не усуне економічної нерівності. Концепція інклюзивного зростання економіки покликана долати ці виклики, адже зосереджена на широко розповсюдженому підвищенні добробуту населення та розширенні його економічних можливостей, поряд зі зростанням національної економіки. За інклюзивного зростання підвищення добробуту населення досягається, здебільшого, за рахунок зростання продуктивної зайнятості та лише частково – за рахунок помірного перерозподілу доходів. Відповідно, розширення економічних можливостей передбачає розширення доступу населення до процесу творення ВВП відповідно до принципу рівності можливостей – рівності у доступі

до ринків та ресурсів та в умовах неупереджено та законодавчо регульованого бізнес-середовища. Стимулювання інклюзивного економічного зростання насамперед передбачає застосування низки заходів, спрямованих на зменшення економічної нерівності, завдяки використанню інструментів державної соціальної, фіскальної, монетарної політики та політики на ринку праці.

Безперечно, Норвегія та Ісландія є інклюзивними країнами світу: економічний розвиток цих країн може слугувати еталоном для наслідування.

Основою зміни парадигми економічного розвитку України повинні бути такі базові принципи концепції інклюзивного зростання, як економічна рівність (передбачає подолання нерівності у доходах та можливостях) та розвиток економіки максимальної продуктивної зайнятості, що сукупно сприятиме стійкому довготривалому економічному зростанню країни.

ЛІТЕРАТУРА

- List G. F. *The National System of Political Economy* // Philadelphia, Lippincott. 1841.
- Rostow W. W. *The Stages of Economic Growth. The Economic History Review*. 1959. Vol. XII (I). P. 1–16.
- Kuznets S. *Economic Growth and Income Inequality. The American Economic Review*. 1955. Vol. 45 (1). P. 1–28.
- Berg A., Ostry J. *Equality and Efficiency: Is there a trade-off between the two or do they go hand in hand? Finance and Development*. 2011. No. 48 (3). P. 12–15.
- Romeiro A. R. *Sustainable development: an ecological economics perspective*. URL: http://www.scielo.br/scielo.php?pid=S0103-40142012000100006&script=sci_arttext&lng=en
- World Economic Forum. *The Inclusive Growth and Development Report 2017* // World Economic Forum. 2017. URL: <https://www.weforum.org/reports/the-inclusive-growth-and-development-report-2017>
- Ravallion M., Chen S. *Measuring Pro-poor Growth. Economics Letters*. 2003. Vol. 78. P. 93–99.
- Grosse M., Harttgen K., Klasen S. *Measuring Pro-Poor Growth in Non-Income Dimensions. World Development*. 2008. Vol. 36 (6). P. 1021–1047.
- White H., Anderson E. *Growth versus Distribution: Does the Pattern of Growth Matter. Development Policy Review*. 2001. Vol. 19 (3). P. 267–289.
- Klasen S. *Measuring and Monitoring Inclusive Growth: Multiple Definitions, Open Questions, and Some Constructive Proposals* // Asian Development Bank Sustainable Development Working Paper Series. 2010. No. 12. URL: <https://www.adb.org/sites/default/files/publication/28492/adb-wp12-measuring-inclusive-growth.pdf>
- Ianchovichina E., Lundstrom S. *Inclusive Growth Analytics: Framework and Application. World Bank Policy Research Working Paper*. 2009. No. 4851.
- Kakwani N., Pernia E. *What is Pro-poor Growth? Asian Development Bank Review: Studies of Asian and Pacific Economic Issues*. 2000. Vol. 18 (1). P. 1–16.
- African Development Bank. *Briefing Notes for AfDB's Long-Term Strategy – Briefing Note 6: Inclusive Growth Agenda* // African Development Bank. 2012. URL: <https://www.afdb.org/fileadmin/uploads/afdb/Documents/Policy-Documents/FINAL%20Briefing%20Note%2006%20Inclusive%20Growth.pdf>

¹ Показники можуть набувати значень від 0 до 100, де 0 свідчить про абсолютну рівність у розподілі чистого доходу / багатства, а 100 – нерівність.

² До прикладу, у Норвегії та Ісландії рівень бідності, відповідно, нижчий у 2 рази та 2,5 разу.

³ Щодо скоригованих чистих заощадження, то у Норвегії та Ісландії вони, відповідно, вищі у 3 та 2 рази, ніж у США.

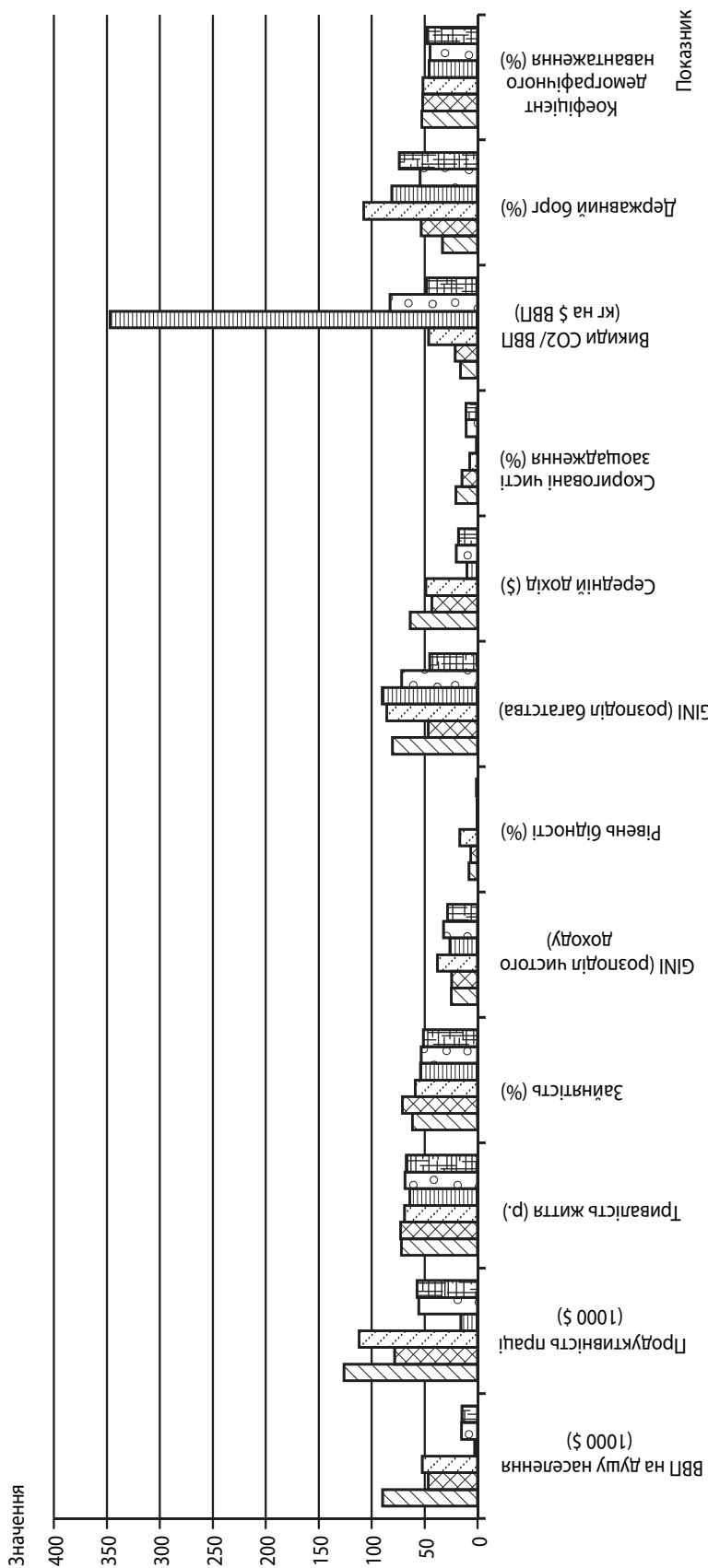

Рис. 2. Показники ІІР 2018 р. [20]

Таблиця 1

Інклюзивність економічного зростання за групами показників ІІР

	Економічне зростання та розвиток	Інклюзивність	Рівність можливостей між поколіннями та сталість	ІІР	
				2017 р.	2018 р.
Норвегія	6,36	5,67	6,03	6,02	6,08
Ісландія	5,51	5,77	5,17	5,48	6,07
США	5,35	3,53	4,44	4,44	4,60
Україна	2,99	4,28	3,74	3,67	3,42
Польща	3,67	4,69	5,35	4,57	4,61
Угорщина	3,48	5,18	5,06	4,57	4,74

Джерело: сформовано автором на основі [20]

14. Spence M. The Growth Report : Strategies for Sustained Growth and Inclusive Development // World Bank. 2008. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/6507>

15. Stiglitz J. E. Rewriting the Rules of the American Economy. URL: <https://community-wealth.org/sites/clone.community-wealth.org/files/downloads/report-stiglitz.pdf>

16. Dabla-Norris E., Kochhar K., Suphaphiphat N., Ricka F., Tsounta E. Causes and Consequences of Income Inequality: A Global Perspective // IMF Staff Discussion Note – 2015. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/Staff-Discussion-Notes/Issues/2016/12/31/Causes-and-Consequences-of-Income-Inequality-A-Global-Perspective-42986>

17. Ball L., Furceri D., Leigh D., Loungani P. The Distributional Effects of Fiscal Consolidation // IMF Working Paper. 2013.

18. Ostry J., Berg A., Tsangarides C. Redistribution, Inequality and Growth // IMF Staff Discussion Note. 2014. URL: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/sdn/2014/sdn1402.pdf>

19. Furceri D., Loungani P. Capital Account Liberalisation and Inequality // IMF Working Paper. 2015. URL: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2015/wp15243.pdf>

20. World Economic Forum. The Inclusive Development Index 2018 Summary and Data Highlights // World Economic Forum. 2018. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_Forum_IncGrwth_2018.pdf

REFERENCES

"African Development Bank. Briefing Notes for AfDB's Long-Term Strategy - Briefing Note 6: Inclusive Growth Agenda". African Development Bank. 2012. <https://www.afdb.org/fileadmin/uploads/afdb/Documents/Policy-Documents/FINAL%20Briefing%20Note%206%20Inclusive%20Growth.pdf>

Ball, L. "The Distributional Effects of Fiscal Consolidation". *IMF Working Paper*, no. 2013.

Berg, A., and Ostry, J. "Equality and Efficiency: Is there a trade-off between the two or do they go hand in hand?" *Finance and Development*, no. 48 (3) (2011): 12-15.

Dabla-Norris, E. et al. "Causes and Consequences of Income Inequality: A Global Perspective". IMF Staff Discussion Note - 2015. <https://www.imf.org/en/Publications/Staff-Discussion-Notes/Issues%202016/12/31/Causes-and-Consequences-of-Income-Inequality-A-Global-Perspective-42986>

Furceri, D., and Loungani, P. "Capital Account Liberalisation and Inequality". IMF Working Paper. 2015. <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2015/wp15243.pdf>

Grosse, M., Harttgen, K., and Klasen, S. "Measuring Pro-Poor Growth in Non-Income Dimensions". *World Development*, vol. 36 (6) (2008): 1021-1047.

Ianchovichina, E., and Lundstrom, S. "Inclusive Growth Analytics: Framework and Application". *World Bank Policy Research Working Paper*, no. 4851 (2009).

Kakwani, N., and Pernia, E. "What is Pro-poor Growth?" *Asian Development Bank Review: Studies of Asian and Pacific Economic Issues*, vol. 18 (1) (2000): 1-16.

Klasen, S. "Measuring and Monitoring Inclusive Growth: Multiple Definitions, Open Questions, and Some Constructive Proposals". *Asian Development Bank Sustainable Development Working Paper Series*. 2010. <https://www.adb.org/sites/default/files/publication/28492/adb-wp12-measuring-inclusive-growth.pdf>

Kuznets, S. "Economic Growth and Income Inequality". *The American Economic Review*, vol. 45 (1) (1955): 1-28.

List, G. F. *The National System of Political Economy*. Philadelphia: Lippincott, 1841.

Ostry, J., Berg, A., and Tsangarides, C. "Redistribution, Inequality and Growth". IMF Staff Discussion Note. 2014. <https://www.imf.org/external/pubs/ft/sdn/2014/sdn1402.pdf>

Ravallion, M., and Chen, S. "Measuring Pro-poor Growth". *Economics Letters*, vol. 78 (2003): 93-99.

Romeiro, A. R. "Sustainable development: an ecological economics perspective" http://www.scielo.br/scielo.php?pid=S0103-40142012000100006&script=sci_arttext&tlng=en

Rostow, W. W. "The Stages of Economic Growth". *The Economic History Review*, vol. XII (I) (1959): 1-16.

Spence, M. "The Growth Report : Strategies for Sustained Growth and Inclusive Development". World Bank. 2008. <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/6507>

Stiglitz, J. E. "Rewriting the Rules of the American Economy". <https://community-wealth.org/sites/clone.community-wealth.org/files/downloads/report-stiglitz.pdf>

"World Economic Forum. The Inclusive Development Index 2018 Summary and Data Highlights". World Economic Forum. 2018. http://www3.weforum.org/docs/WEF_Forum_IncGrwth_2018.pdf

"World Economic Forum. The Inclusive Growth and Development Report 2017". World Economic Forum. 2017. <https://www.weforum.org/reports/the-inclusive-growth-and-development-report-2017>

White, H., and Anderson, E. "Growth versus Distribution: Does the Pattern of Growth Matter?". *Development Policy Review*, vol. 19 (3) (2001): 267-289.